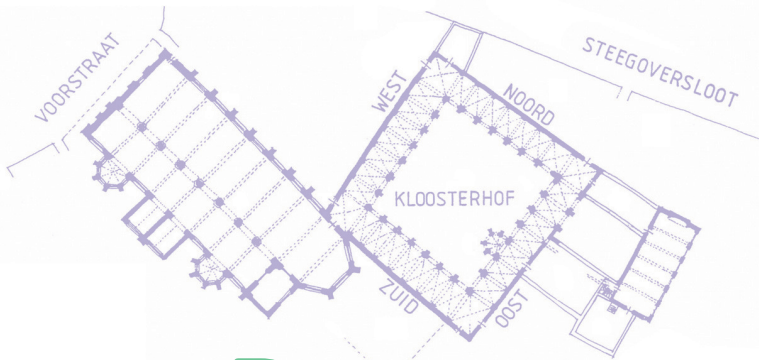

Boren in Het Hof

CHRISTINE
WEIJS

Het Hof heeft een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van Nederland. Over dit beroemde klooster is al veel verteld, geschreven en uitgezocht. En opnieuw is een tipje van de sluier opgelicht. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft dendrochronologisch onderzoek uitgevoerd waardoor we precies weten wanneer het eikenhout voor de kappen van de Augustijnenkerk en de Statenzaal is omgehakt.

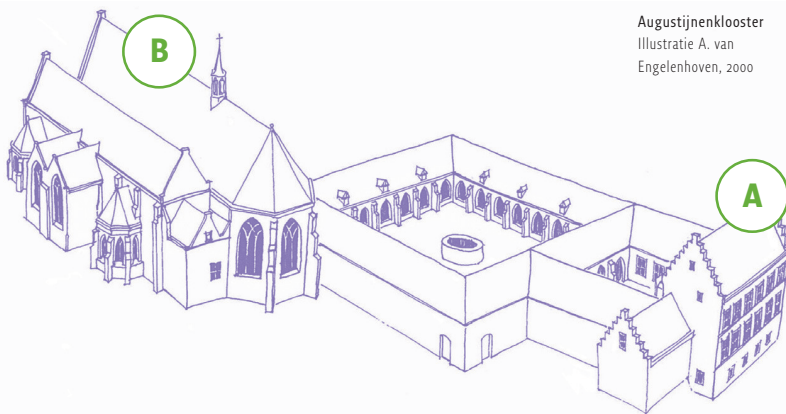
Plattegrond van het Augustijnenklooster
Illustratie A. van Engelenhoven, 2000

De Eerste Vrije Statenvergadering werd in 1572 gehouden in de toenmalige zomerrefter van het Augustijnenklooster. De gastvrijheid moesten de Augustijnen duur betalen, want korte tijd hierna werden alle kloosters in de stad opgeheven en vervielen de gebouwen aan de stad. In de Augustijnenkerk vond in datzelfde jaar de eerste protestantse eredienst plaats. Het klooster was toen bijna 300 jaar oud.

Het klooster werd gesticht in 1293, toen houtbouw nog gebruikelijk was. Rond 1450 zijn er nieuwe gebouwen neergezet, vermoedelijk na een brand. In 1510 ging een groot deel van het klooster opnieuw in vlammen op. De bronnen spreken van instortende muren en houtwerk dat ten prooi viel aan de vlammen. Omdat kort na deze brand het klooster is herbouwd, werd tot op heden verondersteld dat de balklagen met moer- en kinderbinten en de eikenhouten kap uit ongeveer 1515 dateren. Maar bewijs hiervoor was er niet. Het klooster was een groot complex (zie plattegrond) waarvan mogelijk delen gespaard bleven. Bij de restauratie van 1966-71 waren weliswaar brandsporen in de Statenzaal gezien, maar die werden verwaarloosbaar geacht. Woedde de brand in 1510 wel in de Statenzaal?

De kap van de Statenzaal in 2012

A

Augustijnenklooster
Illustratie A. van Engelenhoven, 2000

WAAROM BOREN IN EEN 500 JAAR OUDE KAP?

Nu Het Hof een nieuwe toekomst tegemoet gaat als historisch museum wordt het grondig opgeknapt. Dat geeft de unieke gelegenheid om het gebouw door te lichten en te onderzoeken. Van een plek die zo belangrijk is voor de stad en de geschiedenis van Nederland willen we zo veel en nauwkeurig mogelijke informatie hebben. Prof. dr. ing. Dirk Jan de Vries, verbonden aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, reageerde meteen enthousiast op de uitnodiging om het hout te onderzoeken. Hij ging zelfs nog een stapje verder: als de kap van de Statenzaal wordt onderzocht, is het belangrijk om deze te kunnen koppelen aan een datering van de kap van de Augustijnenkerk. Daarmee leren we meer over de bouwkundige ontwikkeling van het klooster.

WAT IS ER UIT GEKOMEN?

De kap van de Statenzaal blijkt iets ouder dan we tot nu toe dachten: het hout is gekapt in 1499 in België en noordwest Duitsland. Dat is 11 jaar vóór de brand van 1510. Dit biedt twee mogelijkheden: de brand brak niet uit in 1510, maar aan het eind van de 15de eeuw. Daarbij zou onder andere de toenmalige zomerrefter (nu Statenzaal) verwoest zijn en korte tijd later herbouwd met het hout uit 1499. De brand van 1510 heeft dan mogelijk op een compleet andere plek in het kloostercomplex gewoed.

De andere mogelijkheid is dat er in 1510 wel degelijk een felle brand was in de zomerrefter, waarna de broeders zo snel mogelijk met de

De zichtzijde van het tongewelf van de Augustijnenkerk

herbouw wilden beginnen. Het hout haalden ze overal vandaan en misschien zat er ook wel een partij hout tussen van 10 jaar oud.

De dateringsresultaten van de kap van de Augustijnenkerk leverden ook een verrassing, maar in tijd juist de andere kant op. Die bleek een stuk jonger! Het hout is gekapt in 1541 en 1542 in noordwest Duitsland. Het is onwaarschijnlijk dat de broeders voor zo'n belangrijke kerk pas na ruim 30 jaar het dak hebben hersteld of juist nog een keer herbouwd. We moeten gissen: geldgebrek heeft misschien de broeders gedwongen tot een tijdelijk nooddak. Tot er genoeg was gespaard. <

WAT IS DENDROCHRONOLOGISCH ONDERZOEK?

Dendrochronologie is een onderzoeksmethode voor houten constructies om vast te stellen in welk jaar het hout is gekapt. Soms kan zelfs worden bepaald in welk land of welke streek de boom stond. Voor het onderzoek wordt met een holle boor een stuk hout geboord uit bijvoorbeeld een spant van een kapconstructie, ter grootte van een stuk bezemsteel van 20 cm. Van dit monster worden de jaarringen gemeten en vergeleken met waarden die al bekend zijn van eerder onderzoek.

Een houtmonster

Door regelmatig monumentale gebouwen dendrochronologisch te dateren, bouwen we een referentiekader op waarin we panden in hun historische context kunnen plaatsen en krijgen we zicht op typologische ontwikkelingen en de daarbij horende bouwtechnische innovaties. De datering voorkomt dat er bij verbouwingen en restauraties door onwetendheid waardevolle onderdelen verloren gaan.

De kap van de Augustijnenkerk

B

